

Sygn. akt II PSK 199/21

POSTANOWIENIE

Dnia 27 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z powództwa M. Z., W. T., J. S., D. P., K. I.
przeciwko E. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ś.
o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 stycznia 2022 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 17 września 2020 r., sygn. akt V Pa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 17 września 2020 r. oddalił apelację powodów: A. M., Z. S., J. C., T. H., M. G., K. D., Z. Z., M. Z., K. S., W. T., J. S., R. W., M. C., D. P., J. L., A. K., K. I., K. B., R. C., A. O., E. K. od wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 18 lutego 2020 r., którym oddalono powództwa przeciwko pozwanej E. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ś. o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu oraz zasądził od każdego z powodów na rzecz pozwanej kwoty po 150 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że zróżnicowanie wynagrodzeń powodów zatrudnionych na stanowiskach operatorów kotłów lub operatorów

turbozespołów - początkowo w E. (X) S.A., a następnie przejętych w trybie art. 23¹ k.p. przez pozwaną - w stosunku do wynagrodzenia pracowników pozwanej, wykonujących pracę na takich samych stanowiskach w E. (Y), nie nosi znamion dyskryminacji w wynagrodzeniu w rozumieniu art. 18^{3c} i art. 18^{3d} k.p. Z porównania wartości pracy wykonywanej w E. (Y) i w E. (X) wynika, że obie grupy operatorów nie wykonywały prac jednakowych ani prac jednakowej wartości, a zatem mogły zachodzić różnice w wysokości otrzymywanych wynagrodzeń między powodami a pracownikami wykonującymi pracę operatora w E. (Y). Obiekt w (Y) znacznie przewyższał co do mocy, jak i wielkości obiekt w X., miał znacznie większą liczbę bloków, maksymalną moc generatorów oraz średnioroczną liczbę godzin pracy bloku, co w sposób oczywisty przekłada się na złożoność pracy i procesów technologicznych, wyższy poziom odpowiedzialności, w tym także wysiłku psychicznego. Z uwagi na te różnice powodowie wykonywali częściowo inne obowiązki niż pracownicy E. w Y., gdyż liczba godzin pracy każdego z nich na bloku w ruchu była zdecydowanie mniejsza w skali roku ze względu na sezonowość pracy elektrociepłowni, narażeni byli na mniejszy stres w związku ze znacznie mniejszą częstotliwością tzw. odstawień i uruchomień. W konsekwencji porównanie pracy operatorów kotłów i turbozespołów w obu obiektach wykluczało możliwość przyjęcia, że obie grupy pracowników wykonywały pracę o jednakowej wartości. Tym samym nie został spełniony warunek posiadania przez obie porównywane grupy operatorów jednej z cech istotnych (relewantnych), o której mowa w art. 18^{3c} § 1 k.p.

Powodowie D. P., M. Z., W. T., J. S. i K. I. zaskarżyli wyrok Sądu Okręgowego skargą kasacyjną w całości, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu wraz z orzeczeniem o kosztach procesu, w tym o kosztach zastępstwa prawnego za wszystkie instancje.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów postępowania oraz prawa materialnego: 1) art. 378 § 1 k.p.c., przez rozpoznanie apelacji z naruszeniem modelu apelacji pełnej, a przez to całkowite pominięcie obowiązku odniesienia się przez Sąd drugiej instancji do zarzutów zmierzających do zakwestionowania prawidłowości dokonanej przez Sąd pierwszej instancji oceny

dowodów i poczynionych ustaleń faktycznych; 2) art. 382 k.p.c., przez nie uwzględnienie całkowitego materiału dowodowego pominiętego w motywach uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego, a wyeksponowanego w zarzutach apelacyjnych co miało istotny wpływ na wynik sprawy, ponieważ pominięcie przy konstruowaniu ustaleń faktycznych wniosków płynących z przeprowadzonych dowodów spowodowało błędne i nielogiczne przyjęcie, że powodem różnicowania płac nie są działania dyskryminacyjne, lecz czynniki obiektywne uzasadniane tym, iż wykonywana przez skarżących praca nie jest ani taka sama, ani nie posiada jednakowej wartości; 3) art. 18^{3c} § 1 k.p., przez uznanie, że punktem odniesienia przy ocenie tożsamości warunków pracy, a także jej ilości i jakości w kontekście zarzutu dyskryminacji płacowej są: komercyjne znaczenie wykonywanej pracy dla pracodawcy oraz skala zysków i strat, jakie może osiągnąć pracodawca przez świadczenie pracy przez danych pracowników, a nie rzeczywiste warunki pracy poszczególnych pracowników na porównywanych stanowiskach, dla których to pracowników skala przychodów i wielkość zakładu pracy jest bez znaczenia w kontekście jakości i ilości świadczonej przez nich pracy.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnili oczywistą zasadnością skargi z uwagi na naruszenie wskazanych w podstawach skargi przepisów przez: 1) brak odniesienia się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków (art. 378 § 1 k.p.c.), które miały kluczowe znaczenie dla oceny prawidłowości wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy, 2) pominięcie wyeksponowanego w postępowaniu apelacyjnym, a zbagatelizowanego przez Sąd Rejonowy, materiału dowodowego przez całkowity brak jakiegokolwiek ustosunkowania się do niego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (art. 382 k.p.c.), 3) błędne przyjęcie, że na gruncie art. 18^{3c} § 1 k.p. miarodajnym wskaźnikiem zakwalifikowania danej pracy jako jednakowej lub posiadającej jednakową wartość, jest sytuacja gospodarcza pracodawcy, nie zaś indywidualne warunki pracy pracownika. Sąd Okręgowy niezasadnie posłużył się kryteriami odnoszącymi się do osoby pracodawcy, biorąc pod uwagę takie czynniki jak: komercyjne znaczenie wykonywanej pracy dla pracodawcy, skala zysków i strat, jakie może osiągnąć pracodawca poprzez świadczenie pracy przez danych pracowników oraz rola i pozycja rynkowa poszczególnych jednostek pracodawcy, w których wykonywana

jest praca. Tymczasem punktem odniesienia powinna być sytuacja indywidualna poszczególnych pracowników, dla których skala przychodów i wielkość zakładu pracy jest bez znaczenia dla jakości i ilości świadczonej pracy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o oddalenie skarg oraz zasądzenie od każdego ze skarżących na jej rzecz zwrotu kosztów sądowych wywołanych niniejszym postępowaniem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uregulowana w Kodeksie postępowania cywilnego instytucja skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest między innymi istotne ograniczenie dostępności tego środka pod względem dopuszczalnych jego podstaw. Pomimo pozostawienia w art. 398³ § 1 k.p.c. możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego, który jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX nr 469183). Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących

rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest zatem sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie skarżący powołali się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wskazując, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Ustosunkowując się do przywołanej przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy stwierdzić, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ § 1 k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Przy czym przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185; z dnia 9 czerwca 2008 r.,

II UK 37/08, LEX nr 494133; z dnia 17 maja 2018 r., IV CSK 599/17, LEX nr 2499804).

Skarżący musi więc wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), że kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436; z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 573/17, LEX nr 249707), a ponadto ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578). Oczywiście naruszenie prawa powinno być zatem rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Skarżący jest w tym zakresie zobowiązany do sformułowania w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odpowiednich wywodów potwierdzających tę okoliczność, a należy pamiętać, że o oczywistości naruszenia prawa możemy mówić jedynie, gdy w rozpoznawanej sprawie doszło do sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 4 kwietnia 2013 r., III SK 43/12, LEX nr 1331343; z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, LEX nr 1844092 oraz powołane tam orzecznictwo). Utrwalony jest także pogląd, że skoro zgodnie z art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, to i o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie można wnioskować na podstawie zakwestionowania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2012 r., V CSK 529/11, LEX nr 1222170 oraz z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 408/13, LEX nr 1646932). Stąd w razie powoływania się na przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

skarżący powinien wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia. Nie jest dopuszczalne przenoszenie argumentacji służącej wykazaniu przyczyny kasacyjnej do uzasadnienia podstaw kasacyjnych ani odwoływanie się do tego uzasadnienia, bowiem podstawy skargi są badane dopiero przy rozpoznawaniu skargi, po jej przyjęciu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2018 r., III CSK 337/17, LEX nr 2483656 czy z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 277/17, LEX nr 2490632).

Wymienionych wyżej wymogów nie spełnia wniesiona skarga kasacyjna, ponieważ skarżący nie zdołali wykazać, aby naruszenie wskazanych we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania przepisów (art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. oraz art. 18^{3c} § 1 k.p.) miało walor naruszenia kwalifikowanego, widocznego na „pierwszy rzut oka”. Podniesione w skardze zarzuty naruszenia prawa procesowego (art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.) zmierzają do wykazania, że Sąd Okręgowy dokonując oceny wynagrodzeń skarżących na tle płac osób zatrudnionych w innym zakładzie pozwanej zastosował niedozwolone kryteria, czym naruszył art. 18^{3c} § 1 k.p., ponieważ ocenę tę oparł na takich czynnikach jak: „komercyjne znaczenie wykonywanej pracy dla pracodawcy, skala zysków i strat, jakie może osiągnąć pracodawca poprzez świadczenie pracy przez danych pracowników oraz rola i pozycja rynkowa poszczególnych jednostek pracodawcy, w których wykonywana jest praca”, a z pominięciem indywidualnych warunków pracy. W ten sposób skarżący przedstawiają własną, alternatywną ocenę materiału dowodowego i ustaleń faktycznych sprawy starając się wykazać, że wykonują pracę jednakowej wartości co pracownicy E. w Y. Twierdzenia skargi w tym zakresie stanowią wyłącznie polemikę z ustalonym i wiążącym w sprawie stanem faktycznym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) i jest to *de facto* niedopuszczalna dyskusja z poczynionymi już i wiążącymi Sąd Najwyższy ustaleniami faktycznymi (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.) oraz przeprowadzana własna ocena sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2014 r., II UK 158/14, LEX nr 1768887 i powołane tam orzeczenia).

Przypomnieć trzeba, że badając podstawy zróżnicowania wysokości wynagrodzeń zasadniczych między grupami operatorów kotłów i turbozespołów w E. (X) i w E. (Y), Sąd Okręgowy nie kierował się - jak twierdzą skarżący - „kryteriami

odnoszącymi się do osoby pracodawcy”, lecz indywidualnymi warunkami pracy występującymi w obu obiektach. Zbadał, czy wykonywane w obu obiektach prace na stanowisku operatora kotłów i turbozespołów można uznać za prace jednakowe bądź jednakowej wartości, a porównania tego dokonał w oparciu o wymagane kwalifikacje, zakres odpowiedzialności oraz wymagany wysiłek fizyczny i psychiczny pracowników. Na tej podstawie Sąd Okręgowy wyprowadził wniosek, że złożoność pracy, procesów technologicznych i poziom odpowiedzialności pracowniczej są zróżnicowane w obu obiektach. Nie eksponował wagi danego obiektu dla pozwanej, lecz uwypuklił rozmiar i częstotliwość sytuacji szczególnie stresujących, na które narażeni są operatorzy w E. (Y), co skutkowało stwierdzeniem, iż praca operatorów w obydwu obiektach nie jest pracą o jednakowej wartości. Zgodnie z art. 18^{3c} k.p. pracownicy mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości (§ 1), a pracami o jednakowej wartości są prace, których wykonywanie wymaga od pracowników porównywalnych kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych dokumentami przewidzianymi w odrębnych przepisach lub praktyką i doświadczeniem zawodowym, a także porównywalnej odpowiedzialności i wysiłku (§ 3). Mierniki wskazane w tym przepisie zostały wymienione alternatywnie i jest to alternatywa rozłączna. Nie można ich stosować zamiennie ani definiować pierwszego z pojęć przy pomocy kryteriów kwalifikacyjnych dotyczących drugiego. O ile ustawodawca sformułował w § 3 legalną definicję pojęcia „pracy o jednakowej wartości”, o tyle nie wyjaśnił wprost, jak należy rozumieć termin „jednakowa praca”.

W doktrynie prawa pracy i w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że prace jednakowe to prace takie same pod względem rodzaju, kwalifikacji koniecznych do ich wykonywania, warunków, w jakich są świadczone, a także - ilości i jakości (por. Kodeks pracy - komentarz pod redakcją Z. Salwy, Warszawa 2004, s. 71 oraz Kodeks pracy z komentarzem pod redakcją U. Jackowiak, Gdańsk 2004; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2008 r., II PK 180/08, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 41). Zatem stanowisko pracy może stanowić kryterium porównawcze w ramach ustalania „jednakowej pracy”, ale nie jest ono wyłączone. Prace tożsame pod względem rodzaju i kwalifikacji wymaganych do ich wykonywania na tych samych stanowiskach pracy funkcjonujących u danego

pracodawcy mogą różnić się co do ilości i jakości (rozumianej jako sposób wywiązywania się z powierzonych obowiązków), a wówczas nie są pracami jednakowymi w rozumieniu art. 18^{3c} § 1 k.p. Oceniając prawo pracowników do wynagrodzenia za pracę jednakową, konieczne jest zatem uwzględnienie jakości i rezultatów świadczonej pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 września 2008 r., II PK 27/08, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 41 oraz z dnia 7 marca 2012 r., II PK 161/2011, OSNP 2013 nr 3-4, poz. 33). Ilość i jakość świadczonej pracy są w świetle art. 78 § 1 k.p. podstawowymi kryteriami oceny pracy dla potrzeb ustalania wysokości wynagrodzenia oraz stanowią dopuszczalne przesłanki różnicowania wynagrodzenia w myśl art. 3 ust. 3 Konwencji nr 100 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości, przyjętej w Genewie dnia 29 czerwca 1951 r. (Dz.U. z 1955 r. Nr 38, poz. 238), a także są akceptowane w judykaturze (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 sierpnia 2004 r., III PK 40/04, OSNP 2005 nr 6, poz. 76 i z dnia 9 stycznia 2007 r., II PK 180/06, LEX nr 302305). W świetle poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, którymi Sąd Najwyższy jest związany, wskazywana przez skarżących przyczyna zróżnicowania wynagrodzeń nie miała miejsca, a wobec tego nie można przyjąć, że Sąd Okręgowy w sposób kwalifikowany naruszył powołane we wniosku przepisy, co jest konieczne dla przyjęcia skargi kasacyjnej w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy oddalił wniosek pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, bowiem pozwana wносиła o oddalenie skargi, a koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie wskazano argumentów dotyczących przyczyn kasacyjnych (art. 398⁹ § 1 k.p.c.), uzasadniających odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie mogą być uznane – w razie odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania – za koszty celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961 czy z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015 nr 7-8, poz. 91).

